

«Εφόδια ζωής στην ενωμένη Ευρώπη
κατά την διδασκαλία του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου»

Ομιλία στον Ιερό Ναό Μεταμορφώσεως Σωτήρος Πλάκας
Αθήνα, 07-04-2008

π. Γερωνόμου Κάρμα,
Γραμματέως τῆς Συνοδικῆς Επιτροπῆς Εὐρωπαϊκῶν Θεμάτων

Ἔχοντας ἀναλάβει νά σᾶς μιλήσω ἀπόψε, κατόπιν τῆς εὐγενικῆς προσκλήσεως τοῦ πνευματικοῦ σας πατρός καί ἀγαπητοῦ μου ἀδελφοῦ Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου π. Βαρθολομαίου, σκεπτόμουν ποιό νά εἶναι ἄραγε τό μήνυμα σέ ὄλους μας μέ βάση τό θέμα μου: **"ἐφόδια ζωῆς στήν Ἐνωμένη Εὐρώπη κατά τήν διδασκαλία τοῦ Αγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου"**. Τί μπορεῖ ὅμως κάποιος νά διατυπώσῃ εἰσερχόμενος στό μυστικό γνόφο τῶν Πατέρων; Ἐκεῖ πού τό ὑπερφυσικό δειλά δειλά ξεπροβάλλει, ἐκεῖ πού ἡ σκέψη πέφτει καί βυθίζεται στό μηδενιστικό κενό τῆς ἀβύσσου, ἐκεῖ πού κάθε διαλεκτική ἀνθρωπίνου κατεσκευάσματος παύει καί βγαίνει στήν ἐπιφάνεια ἢ φωνή τοῦ Θεοῦ Γρηγορίου ἀπό ἓνα μεταφυσικό ὑπερέραν γιά νά καταπλήξῃ μέ τό στόμα πού ἀξιώθηκε ἄρρητα ῥήματα **«μυστικῶς τά μυστικά φθέγγεσθαι»**.

Πολλά λοιπόν εἶναι τά θέματα πού προκύπτουν ἀπό τήν ἐμπεριστατωμένη μελέτη τῶν ἔργων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Ἅνα ἀπό αὐτά εἶναι καί ἡ στάση του στήν ἐλληνική φιλοσοφία. Ὁ Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας μας μέ τό φίλο του Μέγα Βασίλειο εἶχε σπουδάσει στήν Ἀθήνα, **«τάς χρυσᾶς Ἀθήνας εἶπερ καμοί»**, ὅπως τοῦ ἄρεσε νά λέγῃ. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος, πρῶτον ἐκθέτει ἐνδιαφέρουσες σκέψεις γιά τά ἐλληνικά γράμματα στούς δύο κατά στηλιτευτικούς λόγους του. Ἡ ἐκκλησιαστική κοινότητα ὅπως ἔλεγε **«ἀπό μόνῃ τῆς δέν δημιουργεῖ ἓνα νέο πολιτιστικό μῶρφωμα»**, χρειάζεται καί ἡ κοινή παιδεία. Καί αὐτό τό ἔπρατε ἡ Ἐκκλησία. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καί Λατίνοι συγγραφεῖς φυσικά δέν ἐνδιαφέρθηκαν γιά τήν χριστιανική γραμματεία. Οἱ χριστιανοί ὅμως εἶχαν τήν ἀντίθετη κατεύθυνση. Ἡ ἐλληνική παιδεία οὐδέποτε ἀπερρίφθη ἀπό τόν Κύριο ἢ τοὺς μαθητές Του, παρατηρεῖ ἓνας ἐκκλησιαστικός ἱστορικός. Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς θά ὑποστηρίξει ὅτι ἡ ἐλληνική παιδεία εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ: **«Ἐδόθη νόμος μέν καί προφήταις βαρβάρους, φιλοσοφία δέ Ἕλλησι»**. Οἱ χριστιανοί ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν διδάσκαλοι τῆς ἐλληνικῆς παιδείας. Ὁ ἅγιος ἀπέρριψε μέ ἔντονο ὕφος τό ἐπιχείρημα, διτυπώνοντας τή θέση του **«ὅτι τά κείμενα τῶν Ἑλλήνων ἀποτελοῦν τή γραμματεία καί ὄχι τήν θρησκεία τους»**, καί συνεπῶς ἔχει κάθε λόγο ὁ χριστιανός καί νά μελετᾷ καί νά τά διδάσκει. Αὐτό τό ἐπιχείρημα εἶναι τό πρῶτο θεμέλιο παιδείας πού προσέφερε ὁ χριστιανισμός στήν Εὐρώπη. Θεμέλιο πού ἴσχυε ἔκτοτε ἀκλόνητο. Ἀμέσως μόλις ἀναγνωρίστηκε ὁ χριστιανισμός, ἡ Ἐκκλησία ἄρχισε τίς πιέσεις πρὸς τήν πολιτική ἡγεσία, τόν αὐτοκράτορα καί τοὺς τοπικούς ἄρχοντες, **«νά ἄρχουν φιλανθρώπως καί δικαίως»**. Ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός ἀπευθύνεται στόν ἄρχοντα διδάσκοντάς τον: **«Χριστῷ συνάρχεις, Χριστῷ καί συνδιοικεῖς. Μίμησαι Θεοῦ φιλανθρωπίαν. Τοῦτο ἔχει μάλιστα θεῖον ὁ ἄνθρωπος, τό εὖ ποιεῖν»**. Λέγει λοιπόν ὁ ἅγιος Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας μας ὅτι **«ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ διοίκηση θά πρέπει νά εἶναι φιλάνθρωπος σέ ὄλους διότι αὐτή εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου μας καί σκοπός τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ εἶναι πάντοτε νά κάνει τό καλό»**.

Αὐτό δηλώνει ὅτι ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀγωνίστηκε γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ δικαίου μέσα στίς κοινωνίες τῶν ἀνθρώπων. Γιά τήν Ὁρθοδοξία τό αἴτημα αὐτό εἶχε μετατραπεῖ κάπως σέ ἀπαίτηση φιλανθρωπίας καί διακιοσύνης. Γιά τήν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ὅμως, ἦταν πολύ πῖο οὐσιαστικό ἀπό τήν παιδεία. Ἡ ὀρθοδοξία ζοῦσε σέ μιά ἰσχυρή πολιτεία, ὅπου γενικά ἴσχυε ὁ κανὼν τοῦ δικαίου. Φυσικά παραβιαζόταν ἀπό τοὺς ἰσχυροὺς. Ἄς δοῦμε τώρα λίγο τό χαρακτήρα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Αἰσθανόταν πάντοτε δεμένος μέ ὠρισμένους τόπους καί ὠρισμένα πρόσωπα. Ἡ πατρίδα του ἢ Καππαδοκία, κατέχει κυρίαρχη θέση στήν συνείδηση του καί ἡ ἀγάπη του γι' αὐτήν ἦταν ἀκατανίκητη. Στή χώρα αὐτή ἡ ἄνοδος τῶν πολιτιστικῶν δυνάμεων συντελέστηκε συγχρόνως μέ τήν πλήρη ἐκχριστιάνιση ἀλλά ἡ κοινωνική διάρθρωση παρέμενε βασικά ἀγροτική ἕως καί τά μετεγενέστερα ἀκόμη χρόνια. Ἅνα ἀκόμη στοιχεῖο τοῦ χαρακτήρα του ἦταν ἡ προσήλωσή του στήν οἰκογένεια του. Αὐτό δείχνει τό μεγάλο πλῆθος τῶν ἐπιγραμμάτων, πού ἀφιερώνονται σέ μέλη της. Ἐπίσης μεγάλη σημασία ἔδινε στήν δύναμη τῆς φιλίας. Γιά τόν ἅγιο Γρηγόριο ἡ φιλία εἶναι κατά κάποιον τρόπο ἐπέκταση τῆς φυσικῆς συγγενείας. Οἱ λόγοι του ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἀναφέροντο στά ἠθικά καί στά κοινωνικά θέματα καί προβλήματα. Μιλάει πολλές

φορές για τις πάσχουσες λαϊκές τάξεις. Αυτά όλα δείχνουν τό μεγαλειό τῆς ψυχῆς πού εἶχε ὁ μέγας ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ ζωή του, τά ἔργα του καί ἡ διδασκαλία του ἔδωσαν καί δίδουν καί μέχρι σήμερα τό δικό τους στίγμα στήν διαμόρφωση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ γίνεσθαι μέσω τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἀπό ὅλα αὐτά πού σᾶς ἀνέφερα καί σχετίζονται μέ τόν χαρακτήρα τοῦ ἁγίου, θυμήθηκα καί τά λόγια τοῦ Κυρίου μας ὁ ὁποῖος κηρύττοντας εἶπε ὅτι ὁποῖος πηγαίνει κοντά Του κι ἀκούει τά λόγια Του καί τά ἐφαρμόζει, μοιάζει μέ ἐκεῖνον πού γιά νά κτίσει σπίτι ἔσκαψε βαθιά καί ἔβαλε τά θεμέλια μέσα στό βράχο. Κι ὅταν ἔγινε πλημμύρα κι ἔπεσαν σάν ποτάμι τά νερά ἐπάνω στό σπίτι δέν μπόρεσαν νά τό σαλέψουν, γιατί εἶχε θεμελιωθεῖ βαθιά μέσα στό βράχο.

Ἀντίθετα ὅμως, πάλι λέγει ὁ Κύριος μας, ὅ,τι αὐτός πού ἀκούει τά λόγια Του καί δέν τά ἐφαρμόζει, μοιάζει μέ ἐκεῖνον πού ἔκτισε τό σπίτι του πάνω στό χῶμα χωρίς νά σκάψει βαθιά καί χωρίς νά θέσει θεμέλια. Μόλις ἔπεσαν λοιπόν ποτάμι τά νερά πάνω του, γκρεμίστηκε καί ἡ ζημιά πού ἔπαθε τό σπίτι ἦταν μεγάλη (Λουκ. στ' 4649).

Ἐχει σημασία ἐπομένως οἱ νέοι καταρχήν ἀλλά καί ὅλοι μας νά σκάψουμε βαθιά στον ἑαυτό μας καί νά βάλουμε γερά πνευματικά θεμέλια στή ζωή μας, ὥστε ὅποια μπόρα καί νά μᾶς βρεῖ, νά μήν μᾶς κλονίσει, νά μήν μᾶς καταστρέψει.

Τό δεύτερο πού σκέφτηκα, εἶναι ὅτι πραγματικά ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἦταν καί αὐτός, ἕνας ἀκμαῖος βλαστός τῆς Καππαδοκίας μαζί μέ τόν φίλο του Βασίλειο. Εἶχε ὡς πεδίο διδασκαλίας του τήν Οἰκουμένη Ἐκκλησία. Εἶναι δυνατόν νά λεχθῆ, ὅτι ἀνάμεσα στους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας ὁ Γρηγόριος ἀποτελεῖ μιά ἀπό τίς πιό σπάνιες ἐξαιρέσεις στίς ὁποῖες ἡ βιογραφική του ἐνημέρωση εἶναι πλούσια. Κι' αὐτό γιατί ὅλες σχεδόν οἱ λεπτομέρειες τοῦ βίου του παρελαύνουν διά τῶν στίχων τῶν ποιημάτων του, διά τῶν γραμμῶν τῶν ἐπιστολῶν του καί διά τῶν λόγων του.

Αὐτό πού ἔγραφε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τόν Τιμόθεο πῶς **«ὅ,τι βρίσκεται στή Γραφή εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπό τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καί εἶναι ὠφέλιμο γιά τήν διδασκαλία τῆς Ἀλήθειας, γιά τόν ἐλεγχό τῆς πλάνης, γιά τήν διόρθωση τῶν λαθῶν, γιά τήν διαπαιδαγώγηση σέ μιά ζωή ὅπως τήν θέλει ὁ Θεός, ὥστε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ νά εἶναι τέλειος καί καταρτισμένος γιά κάθε καλό ἔργο»** (Τιμ. Β' γ' 16), τό βλέπουμε σέ ὅλο του τό μεγαλειό νά τό ἐφάρμοζε ἀλλά καί νά τό ἐδιδάσκε ὁ ἅγιος Γρηγόριος. Στήν ἴδια ἐπιστολή του ὁ Ἀπόστολος Παῦλος περιγράφει τούς δύσκολους καιρούς τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν. Στίς κοινωνίες τότε, γράφει ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν καί τῆς Εὐρώπης, **«οἱ ἄνθρωποι θά εἶναι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, ἀπειθεῖς στους γονεῖς τους, ἀχάριστοι, ἀσεβεῖς, ἄστοργοι, ἀδιάλλακτοι, συκοφάντες, ἄσωτοι, ἄγριοι, ἐχθροί τοῦ καλοῦ, προδότες, αὐθάδεις, φουσκωμένοι ἀπό ἐγωῖσμό, πού θά ἀγαπᾶνε πιό πολύ τήν ἡδονή ἀπό τόν Θεό, πού θά δείχνουν ὅτι ἔχουν εὐσέβεια, ἀλλά πού θά ἔχουν ἀρνηθεῖ τή δύναμη της μέ τίς πράξεις τους»**. Σέ μιά τέτοια κοινωνία ζοῦσε καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος.

Εἶδαμε λοιπόν, μέ λίγα λόγια, τίς βάσεις καί τά ἐφόδια πού εἶχε ὁ ἅγιος Γρηγόριος τά ὁποῖα τά ἀντλοῦσε μέσα ἀπό τό Εὐαγγέλιο, σέ μιά δύσκολη κοινωνία καί ἐποχή στήν ὁποία ἔζησε. Ἀπό τήν ζωή του λοιπόν καί τά ἔργα του διδασκόμεθα τί πρέπει νά ἔχει ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀλλά πολύ περισσότερο οἱ νέοι στή ζωή γιά νά εἶναι πετυχημένοι καί ὡς ἐπιστήμονες καί ὡς χριστιανοί καί ἡ προσφορά τους νά εἶναι θετική στήν διαμόρφωση μιᾶς Εὐρώπης μέ ἠθικές ἀρχές καί ἀξίες.

Ἐκεῖνο ὅμως πού πρέπει νά διερευνήσουμε καί νά ἐκτιμήσουμε ἐπίσης, εἶναι οἱ ψυχικές καταβολές καί πνευματικές προϋποθέσεις πού πρέπει νά ἔχει ὁ κάθε Ὁρθόδοξος ὡς φύτρα πνευματικῆς ζωῆς.

Ὅσο καί ἐάν μεγαλώσει, ὅσο καί ἐάν ρεύματα ἰδεολογικά καί ἀλλότριες κοινωνικές καταστάσεις καί πνευματικά συστήματα τόν προσεγγίσουν στήν πολυπολιτισμική κοινωνία, πού καλεῖται νά ζήσει τόσο στή Ἑλλάδα, ὅσο καί στό ἐξωτερικό, ὅταν ὁ νέος ἔχει καλές καί γερές βάσεις ἀπό τήν οἰκογένειά του δέν μποροῦν νά τόν ἀλλάξουν. Γι' αὐτό μεγάλη ἐπίδραση πού μένει πάντα στήν ζωή τοῦ νέου ἀνθρώπου ὡς νοσταλγική ἐμπειρία εἶναι τό θερμό οἰκογενειακό περιβάλλον. Τό οἰκογενειακό περιβάλλον στό ὁποῖο ἔδινε, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, μεγάλη σημασία ὁ ἅγιος Γρηγόριος.

Ἡ ἀγάπη τῆς μάνας, τό ἀνύστεκτο ἐνδιαφέρον τοῦ πατέρα, τό φιλ ἄνθρωπο χᾶδι τῆς γαργιάς, ἡ θαλπωρή τοῦ παπποῦ, τό γνήσιο ἐνδιαφέρον ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας μᾶς θυμίζουν τό τοῦ Παύλου: **«εἰ τί πάσχει μέλος συμπάσχουν ὅλοι καί χαίρειν μετά χαιρόντων καί κλαίειν μετά κλαιόντων»**. Αὐτά τά στοιχεῖα

δημιουργούν στην συνείδηση του μικρού παιδιού και του νέου μετέπειτα βεβαιότητα, σιγουριά, ασφάλεια ζωής. Διώχνουν την ιδιοτέλεια, τό κακός νοούμενον συμφέρον, την προσωπολατρία, δημιουργούν κίνητρα αλληλεγγύης, αλληλοκατανόησης, συμπόνιας, αλληλοβοήθειας. Ο τρόπος αυτός της ζωής της οικογενείας ήταν φυσική συνέπεια του τρόπου κοινοτικής ζωής των πιστών κάθε ένορίας που όσο στενή και ολιγάριθμος ήταν τόσο πιστότητα, αγάπη, απλότητα, ταπεινώση, υπακοή και έμπρακτη εφαρμογή της διδασχής της Έκκλησίας και του λόγου του Θεού διέθετε και είχε. Στο θεσμό της οικογενείας ο Άγιος Γρηγόριος όπως αναφέραμε και πιο πάνω έδινε μεγάλη βάση.

Και αυτό τό έκανε γιατί ήξερε ότι ο θεσμός της οικογενείας σε συνδιασμό με τό κοινοτικόκοινωνικό πνεύμα, τό έμπνεόμενο πάντα και εξαρτώμενο από την λειτουργική ζωή της Έκκλησίας βοηθούσε τους ανθρώπους να σχολιάζουν «έν ειρήνη» να χαίρονται αληθινά ενάρετα, να απολαμβάνουν την ζωή και τά αγαθά της ως δώρα Θεού και να αντιπροσφέρουν τίς ευχαριστίες τους στο δωροδότη Κύριο αλλά και σε κάθε συνάνθρωπο τους που τόν έβλεπαν ως εικόνα του Θεού γι' αυτό και διάχυτο ήταν στην συνείδησή τους τό πατερικό γνωμικό «**είδες τόν συνανθρωπό σου είδες Κύριον τόν Θεόν σου**».

Ένα άλλο σημείο που σχετίζεται με την ζωή του αγίου, είναι ή Παγκοσμιοποίηση. Στην Κωνσταντινούπολη, οί λίγοι Όρθόδοξοι που μπορούσαν να έκδηλωθούν, είχαν αρχίσει να ανασαίνουν, γιατί είχε μέν πεθάνει ο Μέγας Βασίλειος αφήνοντας τό έργο της έπιβολής της Όρθοδοξίας ήμιτελές, αλλά μερικούς μήνες νωρίτερα είχε εκλείψει και ο αυτοκράτορας Ουάλης, ο μέγας διώκτης της Όρθοδοξίας. Οί χριστιανοί της Κωνσταντινουπόλεως, Έλληνες στή μεγάλη τους πλειονότητα, είχαν ήδη μεταφέρει τό έλληνικό πνεύμα της διαλεκτικής και της λεπτολογίας στις θεολογικές και φιλοσοφικές συζητήσεις. Γεμάτη ήταν όλη ή βασιλεύουσα από μετακινήσεις λαών και φυλών.

Σ' αυτήν την πολυπολιτισμική κοινωνία ο Άγιος Γρηγόριος συμπορεύθηκε μαζί με τόν Ίησου Χριστό στή διδασκαλία, στον τρόπο ζωής, στους σκοπούς, στην πίστη, στή μακροθυμία, στην αγάπη, στην ύπομονή και τά μετέδιδε και στους άλλους με κάθε δυνατό τρόπο, είτε με τό παράδειγμα της ζωής του, είτε με τόν λόγο του, είτε με τά συγγράμματα του και τίς επιστολές του. Όλη ή διδασκαλία του αγίου φανερώνει ότι ο Χριστός είναι έναντίον της μετατροπής των ανθρώπων σε μία άμορφη μάζα. Ο κάθε άνθρωπος για τόν Άγιο Γρηγόριο είναι κάτι τό μοναδικό και τό ανεπανάληπτο και αξίζει περισσότερο από όλους τους θησαυρούς της Γής. Ο άνθρωπος λοιπόν, σύμφωνα με την διδασκαλία του αγίου πρέπει να είναι ελεύθερος και υπεύθυνος για τίς πράξεις του. Δέν πρέπει να μαζοποιείται γιατί τότε χάνει την ανθρωπιά του και μετατρέπεται σε αγέλη ζώων. Τό ίδιο και σε επίπεδο λαών εντός της ευρωπαϊκής ένωσης, αυτή ή θέση του αγίου, μάς βρίσκει απόλυτα σύμφωνους σάν Έκκλησία. Αγωνιζόμαστε στο να διατηρήσουν οί λαοί της Ένωμένης Ευρώπης την ιδιοπροσωπία τους, τά ήθη και τά έθιμά τους, τή γλώσσα τους, την Πίστη τους, την Κληρονομιά και Παράδοσή τους. Πιστεύουμε, από τό να υπάρχει ένας πίνακας με ένα χρώμα, όσο και ώραϊος κι αν είναι αυτός και με ό,τι υλικό κι αν φτιάχτηκε, εμείς προτιμάμε τό ψηφιδωτό με τίς πολλές ψηφίδες, που δημιουργούν έναν υπέροχο σε άρμονία και όμορφιά πίνακα.

Στην Ευρώπη του σήμερα, όπως και στην εποχή όπου έζησε ο Άγιος Γρηγόριος, υπάρχει ή τάση να επικρατήσει τό ουδέτερο θρησκευτικά κράτος και ή Έκκλησία να περιθωριοποιηθεί. Τά ευρωπαϊκά κοσμικά κράτη περιθωριοποιώντας τόν Χριστιανισμό αφήνουν ένα κενό που επιδιώκουν να καταλάβουν πιστοί άλλων θρησκειών και να μπουν αυτοί στο κέντρο της ευρωπαϊκής κοινωνίας.

Γιατί οί άλλόθρησκοι που έχουν εγκατασταθεί σε χώρες της Ευρώπης είναι φυσιολογικό να θέλουν να διατηρήσουν τίς θρησκευτικές αρχές και συνήθειες τους και στά ουδέτερα θρησκευτικά κράτη. Η κρίσιμη όμως αυτή κατάσταση για τό μέλλον της Ευρώπης αντιμετωπίζεται από μία μερίδα κυβερνώντων με μία ουτοπία ή και με μία ψευδαίσθηση θά έλεγα, πιστεύοντας και προβάλλοντας ως δικαιολογία στο να μην γίνεται σαφή αναφορά στην συνταγματική συνθήκη περί του χριστιανισμού ότι θά επιβληθεί ή ίδια συμπεριφορά των Χριστιανών και στους άλλόθρησκους. Ο Άγιος Γρηγόριος έζησε και αυτός σε μία κοινωνία όπου οί αίρέσεις και οί άλλόθρησκοι εννοούντο από την αυτοκρατορική αυλή.

Όπως και στις μέρες μας συμβαίνει αυτό, έτσι και για τόν Άγιο Γρηγόριο δέν ήταν νοητό, να περιθωριοποιείται ο χριστιανισμός και τό κενό του να καταλαμβάνουν άλλες θρησκείες. Η θρησκεία, με τό έτσι θέλω τόν κυβερνώντων, αγνοώντας έντελώς την κοινή γνώμη και τίς θρησκευτικές ευαισθησίες τόσο των έλλήνων αλλά και άλλων πολιτών των κρατών μελών της Ευρώπης να μπαίνει στο περιθώριο ή καλύτερα κάποιος να προσπαθούν με διάφορους τρόπους να την βάλουν στο περιθώριο και την θέση της στις σημερινές κοινωνίες των ανθρώπων να καταλαμβάνουν άλλες θρησκείες και αίρέσεις οί οποίες αριθμούν μερικές εκατοντάδες όπαδούς. Όπως και τότε, στην εποχή του αγίου Γρηγορίου έτσι και σήμερα ή κοσμική

έξουσία εὐνοεῖ τίς αἰρέσεις. Μετά τόν θάνατο τοῦ αὐτοκράτορα Οὐάλεντος, ὁ ὁποῖος στό Τριαδολογικό δόγμα συμβάδιζε μέ τίς ἀπόψεις τῶν ἀρειανῶν, ἡ ἀναρρύχιση τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Α' στόν αὐτοκρατορικό θρόνο ὡς φίλος τῆς Ὁρθοδοξίας ἔφερε ἀνακούφιση στούς ὀρθοδόξους τῆς Βασιλεύουσας.

Ἔτσι καί σέ ἐμᾶς στούς ἀγῶνες δηλαδή τῆς Ἐκκλησίας μας γιά νά γίνεται σαφῆ ἀναφορᾶ τοῦ χριστιανισμοῦ στή νέα Συνταγματική Συνθήκη ἔφερε κάποια ἀνακούφιση τό γεγονός ὅτι στό νέο Σύνταγμα καθορίζεται ὅτι οἱ σχέσεις Πολιτείας καί Ἐκκλησίας δέν προσδιορίζονται σέ κεντρικό ἐπίπεδο ἀλλά ἀπό κάθε κράτος μέλος χωριστά, ἀναλόγως τῆς παράδοσής του. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκῆ Ἑνωση δέν ἐμπλέκεται στίς νομοθεσίες κάθε κράτους μέλους της σέ θέματα παιδείας, ὅπως π.χ. γιά τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν καί τῆς ἱστορίας στά σχολεῖα, μέ τήν κατάργηση τῆς προσευχῆς καί τῆς μή ἀναρτίσεως τῆς εἰκόνας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μας σέ αὐτά, τήν κατάργηση τοῦ ὄρκου στίς δικαστικές αἵθουσες καί στήν Βουλή τῶν Ἑλλήνων ὅπως καί τό ὥραριο λειτουργίας τῶν κατασταστημάτων ἀκόμα καί τίς Κυριακές. Ἔτσι λοιπόν εἶναι τελείως ἀναληθές τό πρόσχημα ὅτι μᾶς τό ἐπιβάλλει ἡ Εὐρωπαϊκῆ Ἑνωση. Τό ἄρθρο 16 τῆς συνταγματικῆς συνθήκης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως εἶναι ξεκάθαρο ὡς πρός τό σημεῖο αὐτό.

Γιά τήν εὐρωπαϊκῆ κοινωνία σήμερα ἀλλά καί γιά τήν ἐποχή τήν ὁποία ἔζησε καί ἔδρασε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἄν μέ ρωτοῦσε κάποιος ποιά εἶναι τά δύο πύο βασικά της χαρακτηριστικά, θά ἀπαντοῦσα ἡ λογικοκρατία καί ἡ ἀδιαφορία σέ συνδυασμό μέ τόν ἀτομισμό καί τόν ἐγωκεντρισμό. Ὁ ἀδελφός μας τῆς Δύσης νομίζει ὅτι ὅλα μπορεῖ νά τά λύσει μέ τή λογική, πού στήν πραγματικότητα εἶναι ἀπλή φαντασίωση. Πάντοτε ἡ λογική τοῦ ἰσχυρότερου ἐπικρατεῖ, ὅταν δέν ὑπάρχει ἀγάπη καί δικαιοσύνη. Καί ἔχοντας πολλοί ἄνθρωποι ἐξοβελίσαι ἀπό τή ζωή τους κάθε τι τό μεταφυσικό κι ἔχοντας ξεχάσει τό μυστήριο τῆς ζωῆς ἔχουν γίνει τελείως ἐπίπεδοι. Ἔτσι, ὅ,τι κι ἄν κάνουν τίποτε δέν τούς γεμίζει. Νομίζουν πῶς μέ τό νά ἀκούνε μουσική ἢ νά ἐπισκέπτονται ἐκθέσεις ζωγραφικῆς ἢ νά διαβάζουν βιβλία τσέπης ὅτι διαφέρουν ἀπό τά ἄλογα ζῶα. Ἀκόμα χειρότερα πιστεύουν πῶς εἶναι **"ἀπελευθερωμένοι"** ὅταν ὑποκύπτουν στά πάθη τους καί μάλιστα ὅταν τά ἐπιβάλλουν ὡς φυσιολογικά στήν κοινωνία. Καί γιά νά λησμονήσουν τήν τραγωδία τῆς ζωῆς τους ἀδιαφοροῦν γιά τόν πλησίον, εἴτε εἶναι γονεὺς, εἴτε παιδί, εἴτε ἀδελφός, ἀδιαφοροῦν γιά τόν γείτονα, καί κοιτάζουν τό στενό τους συμφέρον γιά νά περνᾶνε καλά. Τίποτε ἄλλο δέν τούς ἐνδιαφέρει ἐκτός ἀπό τόν ἑαυτόν τους. Εἶναι ἡ προσωποποίηση τοῦ ἄφρονος πλουσίου τῆς παραβολῆς.

Καί αὐτή ἡ προσωποποίηση τοῦ ἄφρονος πλουσίου τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς ἡ ὁποία λανσάρεται στήν Εὐρώπη ἀλλά πλέον παρατηρεῖται καί στήν Ἑλλάδα εἶναι ὁ θάνατος τοῦ Θεοῦ. Ὅπου καί ἐάν στρίψουμε, ὅποια ἐφημερίδα καί ἐάν φιλομετρίσουμε, ὅποιο περιοδικό καί νά διαβάσουμε ἢ ὅποιο τηλεοπτικό κανάλι καί ἐάν ἀνοίξουμε θά διαπιστώσουμε καθημερινά αὐτόν τόν πόλεμο κατά τοῦ Θεοῦ. Ἡ προβολή τῆς ἀπιστίας πλέον εἶναι διάσπαρτη σέ ὅλη τήν Εὐρώπη. Τό συστηματικό ξύλωμα τῆς Ὁρθοδοξίας καί τοῦ χριστιανισμοῦ ἔχει ἀρχίσει νά γίνεται πλέον μέ γοργούς ρυθμούς.

Ξέρετε ὅτι ἕνα σπίτι γιά νά γκρεμιστεῖ δέν ξεκινοῦν οἱ ἐργάτες ἀπό τά θεμέλια ἀλλά ἀρχίζουν πρῶτα ἀπό τήν σκεπή, μετά γκρεμίζουν τούς τοίχους καί τελευταία φτάνουν στά θεμέλια. Ἔτσι καί ἐδῶ στήν Ἑλλάδα ἔχει ἀρχίσει αὐτό τό γκρέμισμα τῶν θεσμῶν ἐδῶ καί πολλά χρόνια.

Γνωρίζεται καί γνωρίζουμε ποιοί θεσμοί ἔχουν κτυπηθεῖ ἀπό παντοῦ τά τελευταία χρόνια μέ σκοπό τό γκρέμισμα τῶν θεμελίων πάνω στά ὁποία εἶναι κτισμένη μιά κοινωνία μέ ἠθικές ἀρχές. Γινόμεθα μάρτυρες πλέον ὄλων αὐτῶν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων τά ὁποία ἡ παγκοσμιοποίηση μέ κάθε τρόπο προσπαθεῖ νά τά ἐπιβάλλει μέ διάφορους νόμους στίς κοινωνίες μας καί θά μπορούσα νά πῶ, μέ ἕναν πλασματικό καί κατ' ἐπίφαση ὠραῖο τρόπο. Πίσω ὅμως ἀπό αὐτές τίς νομικές διατάξεις κρύβονται πολλά ἄνομα σχέδια τῶν ἐχόντων καί κρατούντων τίς τύχες τῶν οικογενειῶν μας, τῆς πίστεως μας στόν Θεό, τῆς Ὁρθοδοξίας μας καί τῆς Παιδείας μας. Ἡ τάση τῆς ἀπιστίας στούς νέους ἀνθρώπους στίς μέρες μας εἶναι περισσότερο ἐμφανῆς λόγω τῆς πληθώρας τῶν ἀντινομιῶν τῆς ζωῆς. Ἡ βιολογική ἀναστάτωση τῆς νεανικῆς ἡλικίας, οἱ θεωρίες μερικῶν ψευτοεπιστημόνων, τά σκάνδαλα δυστυχῶν κάποιων πνευματικῶν ἀνθρώπων ἀλλά καί ἐμᾶς τῶν κληρικῶν, ἀπογοήτευσαν καί ἀπογοητεύουν τούς νέους μέ ἀποτελεσμα νά ὀδηγοῦνται στήν ἀμφισβήτηση τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ.

Σέ γενικές γραμμές λοιπόν ἡ Εὐρώπη σήμερα καί ὅλος κόσμος γενικότερα ζεῖ τήν ἀπελευθέρωση τῶν πάντων. Οἱ ιδέες, πίστη, ἀγνότητα, σεβασμός δέν φαίνεται νά ἐμπνέουν τόν ἄνθρωπο. Ἡ κοινωνία στηρίζεται μόνο στήν ὕλη καί αὐτή καθορίζει τήν σχέση τῶν ἀνθρώπων. Φέρτε στό νοῦ σας ὅποιαδήποτε μεσημεριανή τηλεοπτική ἐκπομπή. Τί προσπαθοῦν νά προβληθεῖ ἀπό αὐτές; Μά τί ἄλλο ἀπό τήν ὕλη, τήν καλοπέραση, τήν ἀπιστία μέσα στά ζευγάρια, τήν γέννηση τοῦ Ἀντιχριστοῦ καί ὁ φόβος τῆς δευτέρας παρουσίας, τήν σχέση καί τόν τρόπο συμβίωσης τῶν δύο φίλων, καί ἀντίθετα καί πολλά ἄλλα. Τό

ἀποτέλεσμα, νά δηλητηριάζονται καθημερινά νέες ἄδολες παιδικές ψυχές στό βωμό τῆς τηλεθέας καί τῶν συμφερόντων.

Ὅσο ἀπογοητευτικά νά εἶναι ὅλα ὅσα ἀνάφερα μέχρι τώρα θά πρέπει νά ποῦμε μέ εὐκρίνεια ὅτι αὐτή εἶναι ἡ πραγματική εἰκόνα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδας καί τῆς Εὐρώπης γενικότερα. Ζοῦμε σέ μία κοινωνία χωρίς πνευματικές καί ἠθικές ἀρχές καί ἀξίες.

Ἔτσι λοιπόν στήν κοινωνία, πού οἱ μεγαλύτεροι σέ ἡλικία μᾶς ἔχουν διαμορφώσει, καλούμεθα νά ζήσουμε ὅλοι μας καί ἔμεῖς σάν χριστιανοί νά πηγαίνομε ἀντίθετα σέ ὅποιαδήποτε ἰδεολογικά ρεύματα τῆς Ἑλλάδος καί ὄλων τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐφόδια λοιπόν τῶν ὀρθοδόξων ἀνθρώπων πλὴν τῆς θύραθεν γνώσης καί ἐμπειρίας εἶναι καί ἡ πνευματική ζωή πού ἐπικεντρώνεται στήν μετάνοια καί στήν συμμετοχή αὐτῶν στό κοινό ποτήριο τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ στήν Θεία Κοινωνία. Ὅλοι μας πρέπει νά σκάψουμε βαθιά στούς ἑαυτούς τους γιά νά βιώσουμε τήν ἀγιότητα. Τότε θά εἶναι ἐλεύθεροι καί θά ἀποτελοῦν μαρτυρία Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ζωή τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου αὐτό μᾶς διδάσκει. Ἐζήσε σέ ἕναν ἀλλόθρησκο καί ἐχθρικό κόσμο κατά τῆς Ὀρθοδοξίας. Καί ὁμως ἀνέτρεψε τήν κυριαρχία τοῦ κόσμου καί ἔφερε τό Φῶς τῆς Ἀλήθειας στήν ἀνθρωπότητα πού δέν εἶναι ἄλλο αὐτό τό Φῶς ἀπό τόν Σταυρωθέντα καί Ἀναστάντα Ἰησοῦ Χριστό.

Ὁ μέγας ἱστορικός Στήβεν Ράνσιμαν εἶχε πεῖ ὅτι ὁ 21ος αἰώνας θά εἶναι στήν Εὐρώπη ὁ αἰώνας τῆς Ὀρθοδοξίας, ἡ ὁποία διατηρεῖ ἀμόλυνη τή Διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, μακριά ἀπό κάθε ἐκκοσμίκευση. Ἀπό τούς νέους ἐξαρτᾶται αὐτή ἡ σκέψη τοῦ Ράνσιμαν νά γίνει πραγματικότητα. Γι' αὐτό καί πρέπει χωρίς ἔπαρση ἀλλά καί χωρίς δουλικότητα, ἀλλά μόνο μέ ἀγάπη καί ταπεινοφροσύνη νά συνομιλοῦμε μέ τούς ἑτεροδόξους ἀδελφούς μας. Πρέπει νά κρατοῦμε ἀνοικτές τίς γέφυρες μαζί τους καί νά ἀποτελοῦμε γι' αὐτούς μαρτυρία Χριστοῦ.

Ἔχουμε λοιπόν χρέος καί καθῆκον νά ἀγωνιστοῦμε γιά τρεῖς σημαντικές ἔννοιες πού θά συμβάλουν θετικά στήν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ ὁράματος τῆς νίκης δηλαδή τῆς Ὀρθοδοξίας.

1. Πρέπει νά ἀγωνιζόμεθα γιά τήν διατήρηση τῆς ἰδιοπροσωπίας τοῦ κάθε λαοῦ μέλους τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως.

2. Νά συμβάλλουμε μέ κάθε μέσο καί τρόπο στήν διατήρηση τῶν χριστιανικῶν παραδόσεων τῆς Εὐρώπης.

3. Νά ἀπαιτοῦμε μέ τούς ἀγῶνες καί τίς πιέσεις μας γιά τήν διαφύλαξη ἑνός ἀνθρωπίνου προσώπου τῆς Εὐρώπης.

Συνοψίζοντας ἐπομένως τά παραπάνω, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀγωνίστηκε γιά τήν δημιουργία μιᾶς πύο ἀνθρώπινης κοινωνίας μεταξύ τῶν τῶν πολιτῶν. Ἔδωσε μάχες γιά τήν διαμόρφωση μιᾶς κοινωνίας πού θά ἔχει ὡς ἀρχή τῆς ὑπάρξεώς της τήν ἴδια τήν ἐνότητά της. Αὐτό τό στοιχεῖο τῆς ἐνότητας δηλαδή εἶναι ἐκεῖνο πού θά πρέπει νά ἐμπνέει ὅλους τούς Εὐρωπαίους πολίτες. Στόν κόσμο τῆς παγκοσμιοποίησης τό ὄραμά μας ἐπιβάλεται νά εἶναι μιά Εὐρώπη πού θά σέβεται τίς παραδόσεις της καί τήν κληρονομιά της καί θά στηρίζεται στίς χριστιανικές ἀξίες.

Καί αὐτές οἱ χριστιανικές ἀρχές θεμελιώνονται πάνω στήν παρακαταθήκη τήν ὁποία μᾶς ἄφησε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ἀλλά καί ὅλη ἡ διδασκαλία τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, πού δέν εἶναι ἄλλη ἀπό τήν πραγματική ἀγάπη μεταξύ τῶν λαῶν. Αὐτό λείπει ἀπό τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πραγματική ἀγάπη. Καί σέ αὐτό καλούμεθα ὅλοι μας νά διδάξουμε μέ τό παράδειγμά μας καί μέ τίς παρεμβάσεις μας στούς πολέμιους τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ περί τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης.

Μέσα στά πλαίσια αὐτά, θά δίνεται ἀναμφισβήτητα ἡ δυνατότητα σέ κάθε λαό νά διατηρεῖ τήν ταυτότητα του καί μέσα ἀπό τή διαφορετικότητά του νά ἐπιτυγχάνεται ἡ σύνθεση μιᾶς δυνατῆς, ἐνωμένης καί εἰρηνικῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία θά ἀποτελεῖ πλέον τό θεμέλιο γιά ἕναν πύο ἀνθρώπινο κόσμο. Εἶναι καιρός, ὁ ρόλος τῆς Ὀρθοδοξίας νά καταστή ζωτικός καί οὐσιαστικός στό εὐρωπαϊκό γίγνεσθαι, στά κέντρα τῶν μεγάλων ἀποφάσεων. Δέν ἐπιτρέπεται νά ἀφήσουμε νά διαλυθεῖ ὁ ἱερός θεσμός τῆς οἰκογένειας, νά ἐπέλθει ἡ πλήρης φιλελευθεροποίηση τῶν ἠθῶν καί νά γίνει καταστρατήγηση τῆς ἐννοιας τῆς ἱερότητας. Θά πρέπει νά μιλάμε γιά τήν ἐννοια τοῦ προσώπου καί ὄχι τοῦ ἀτόμου, νά στηρίζουμε τήν χριστιανικήν ἄποψη γιά τίς ἐκτρώσεις, τήν εὐθανασία, τίς μεταμοσχεύσεις, τήν θανατική ποινή, τά λεπτότατα θέματα τῶν ἐξελίξεων τῆς γενετικῆς, τά ἀνθρώπινα δικαιώματα, τήν καῦση τῶν νεκρῶν, τή θρησκευτική διαπαιδαγώγηση τῶν νέων μας στά

σχολεΐα, τό ιδιωτικό σύμφωνο συμβίωσης καί πολλά άλλα επίκαιρα θέματα. Μέ αὐτή τήν εὐχή θά ἤθελα νά ολοκληρώσω πρὸς τήν ἀγάπη σας τήν ἀποψινή μου ὀμιλία «στό νά συμβάλλουμε δηλαδή ὅλοι μας καί ὁ καθένας μέ τόν δικό του τρόπο στήν διαμόρφωση ἑνός πιά ἀνθρωπίνου κόσμου ὁ ὁποῖος θά ἐμπνέται ἀπό τήν διδασκαλία τῶν πατέρων μας πού αὐτοί πάντοτε ἐμπνέονταν ἀπό τήν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ μας καί δέν ἦταν ἄλλη ἀπό τήν πραγματική ἀγάπη πρὸς τόν πλησίον μας καί τόν ἀμαρτωλό ἄνθρωπο».